

ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Головне

Упродовж війни економіка України поступово адаптується до функціонування в шокових умовах і намагається швидко відновлюватися передусім на мікрорівні. Це стосується швидкості відбудови фізично зруйнованої інфраструктури та насамперед логістики. Також варто зважати й на максимально можливу в поточних умовах фінансову стабільність, що, переважно, забезпечується через перекидання лівової частки ризиків на плечі держави. Усе це дає змогу стабілізувати пропозицію товарів та послуг на споживчому ринку, мінімізувати шоки пропозиції внаслідок раптових втрат виробництва та утримувати цінову динаміку в прийнятному для умов війни діапазоні.

Деякі внутрішні чинники, зокрема динаміка обмінного курсу гривні з огляду на відносно низькі темпи девальвації, уже не мали помітного рівня деструкції цінової стабільності, а зовнішні – насамперед ціни на продовольство та паливо – упродовж останнього часу відігравали більше дефляційну роль, навіть незважаючи на здебільшого нееластичність цін до зворотного впливу.

Також і далі залишається вагомим чинник стабільності тарифів на комунальні послуги завдяки мораторію на їх підвищення.

На цьому фоні помітно посилилася роль сезонності, що є позитивною ознакою формування цін за інших невоєнних чинників.

З огляду на помірну динаміку споживчих цін на початку осіннього сезону, за умови якщо не станеться негативних змін глобального характеру, рівень інфляції за 2022 рік може виявитися нижчим за 30%, які наразі домінують у очікуваннях різних експертів.

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Вересень 2019-2021	Вересень 2022	Вересень 2019-2021	Вересень 2022
Зміни споживчих цін	6,9	24,6	0,8	1,9
Базова інфляція	5,7	20,4	1,2	2,4
Небазова інфляція	8,7	30,6	0,2	1,2

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

У вересні споживча інфляція й далі залишилася суттєво нижчою, ніж у перші місяці війни, але дещо прискорилася порівняно з серпнем і становила 1,9% за місяць (1,1% у серпні, 0,7% у липні, 3,1% у червні, 2,7% у травні, 3,1% у квітні та 4,5% у березні цього року). У річному обчисленні (вересень 2022 року порівняно з вереснем 2021 року) ціни підвищилися до 24,6% (з 23,8% у попередньому місяці). Певне поточне цінове прискорення сформовано переважно сезонністю з огляду на підвищення плати за навчання в закладах освіти, а також «типовим» для цього місяця подорожчанням одягу і взуття, що підсилено впливом попередньої корекції обмінного курсу гривні.

Водночас, як і раніше, переважними чинниками інфляції залишаються: тимчасова втрата частини території; порушення

Рис. 1 Зміни споживчих цін, %

Джерело: Держстат

Рис. 2 Зміни споживчих цін за розділами товарів та послуг, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 3 Зміни (гармонізованих) споживчих цін деяких країн та України у вересні 2022 року, % у річному обчисленні

Джерело: Eurostat, U.S. Bureau of Labor Statistics, Держстат

виробничої діяльності багатьох суб'єктів господарювання; збереження логістичних проблем, у т.ч. у зв'язку з обстрілами об'єктів інфраструктури; вимушена міграція мільйонів людей. Це призводить до перманентних тимчасових шоків пропозиції. З огляду на масштабність зазначених чинників та на фоні високої інфляції в багатьох міцних економіках світу **поточний рівень інфляції можна вважати таким, що дозволяє оцінювати ситуацію як керовану та прийнятною для умов війни.**

У вересні, третій місяць поспіль, темп зростання базової інфляції випереджає загальний темп. Втім, зважаючи, що розбивка на базову та небазову інфляцію – це штучне розділення структури споживання за декількома ознаками, головною з яких є рівень впливу на ціни монетарного чинника, то в умовах війни така розбивка майже не має сенсу, оскільки головним чинником залишається фізична руйнація інфраструктури та логістики, яка не обирає цілі за принципом розбивки цінових показників на базову та небазову. Тому, з огляду на наведене, **робити звичний висновок щодо посилення тиску монетарного чинника на інфляцію наразі не варто.**

Довідково. У вересні зростання базової компоненти інфляції прискорилося до 2,4% за місяць (2,1% за серпень), внесок до загальної інфляції становив 1,4 в.п. (1,1 в.п. відповідно), та 20,4% у річному обчисленні (19,1% відповідно).

Небазова компонента інфляції за розрахунками Мінекономіки у вересні становила 1,2% (в серпні не змінювалася), внесок – 0,5 в.п., на фоні збільшення тиску на продовольчому ринку (сезонність у формуванні цін на молочну продукцію, висока вартість доставки імпортованих фруктів та найбільше – подорожчання яєць через руйнацію птахофабрик і скорочення поголів'я курей-несучок). У річному обчисленні небазова компонента прискорилася до 30,6% (30,5% відповідно).

Продовольчий ринок

У вересні певним свідченням стабільності тренду на зниження темпів інфляції є однаковість темпів загального зростання споживчих цін (1,9%) та зростання цін на продукти харчування та безалкогольні напої (1,9%). Традиційно найбільш вагома група в структурі споживання формує загальний тренд, який наразі є стриманим. Водночас на ціни продовольчої групи значно посилюється вплив сезонного чинника, що також є позитивною ознакою в ціновій динаміці. Адже розбіг різновекторних значень є значно більшим, ніж упродовж минулих місяців. Відтак, ймовірно, вплив чинників, які є наслідками війни, стає дещо слабшим.

Довідково. Загалом упродовж вересня ціни знизилися на понад 17% (майже 24% за попередній місяць) позицій продуктів харчування, за якими Держстат проводить статистичне спостереження, майже на 32% (25% відповідно) позицій зростання цін сповільнилося порівняно з попереднім місяцем, але за іншими понад 51% (понад 51% також) зростання цін прискорилося.

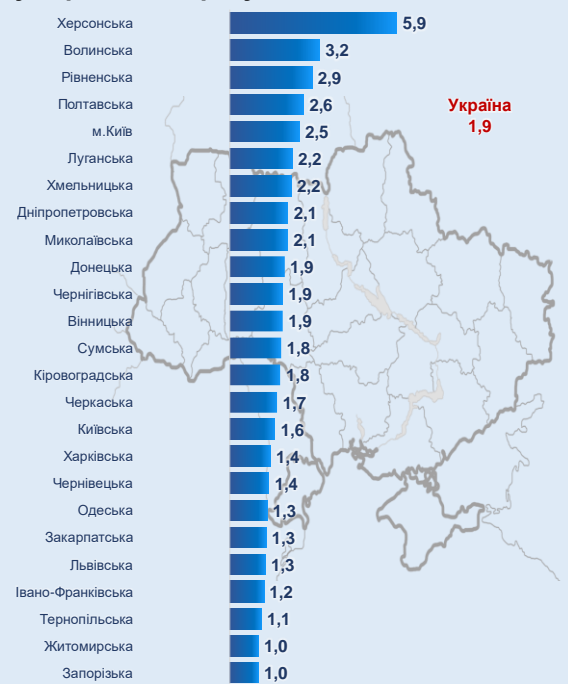
В цілому на продовольчому ринку спостерігалися різноспрямовані тенденції, що також притаманні початку осені. Насичення ринку продовольством нового врожаю «охолоджувало» споживчий ринок – ціни на овочі й далі знижувалися – до 10,4% (у серпні – «мінус» 13,9%).

Рис. 4 Базова та небазова інфляція, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 5 Зміни цін на продукти харчування та безалкогольні напої по регіонах у вересні 2022 року, % за місяць

Джерело: Держстат

Довідково. Найбільше у вересні порівняно з серпнем ціни знизилися на: капусту – на 39,6%, буряк – на 33,4%, картоплю – на 20,2%, моркву – на 18,6% та цибулю ріпчасту – на 3,9%.

Зі свого боку тимчасова втрата частини території, а також активні бойові дії ускладнюють виробництво в агросекторі, що, відповідно, позначається на вартості продукції на продовольчому ринку, зокрема спостерігалось зростання цін на:

- ✓ м'ясо та м'ясопродукти (на 3,1% у вересні та на 3% у серпні), яйця (на 22,7% та на 15,4% відповідно) на фоні зростання вартості кормів, зміни логістичних маршрутів, а також з огляду на те, що через бойові дії агропідприємства значно скоротили або взагалі припинили свою діяльність;
- ✓ фрукти (на 9,8% у вересні та на 4,8% у серпні) на фоні високоартісної доставки переважно імпортованих фруктів (передусім бананів, цитрусових);
Довідково. В Україні майже 80% плодів та ягід вітчизняного виробництва вирощується в господарствах населення, при цьому споживання населенням свіжої плодоовочевої продукції на понад 50% складається з імпорту.
- ✓ молоко (на 1,3% у вересні, у серпні ціни не змінювалися) та молочну продукцію: кисломолочна продукція (на 2,1% та на 1,8% відповідно), сир і м'який сир (на 1,9% та на 0,6%) через сезонність у формуванні цін, що додатково посилювалося тиском через скорочення поголів'я великої рогатої худоби.

В цілому антиінфляційний вплив чинили:

- ✓ триваюче падіння цін на продовольство на світових ринках (зовнішній чинник) – за даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) середнє значення Індексу продовольчих цін у вересні знизилось на 1,1% (хоча в річному обчисленні збереглося зростання на рівні 5,5%);
- ✓ забезпечення власних потреб у продовольстві – в умовах війни цього року за оцінкою Мінагрополітики буде зібрано близько 67 млн тонн зернових, зернобобових та олійних культур, зокрема гречки очікується зібрати близько 140 - 150 тис. тонн, тоді як внутрішнє споживання становить 100 - 110 тис. тонн.
Довідково. У вересні порівняно з серпнем ціни знизилися на всі крупи, найбільше на: гречані – на 6,6%, манні – на 2,3%, ячні – на 2,1%, а також пшоно – на 1,7%. Подешевшало і борошно – на 1%.

Непродовольчий ринок

Наразі активність міграційного руху знижується, що зумовлює певне посилення процесів встановлення відповідності між трудовими ресурсами та загальною пропозицією робочих місць як у кількісному, так і в якісному вимірі.

Довідково. У вересні порівняно з серпнем відбувалося зменшення кількості як перетину кордону з України (на 16,5% до 1,403 млн у вересні), так і в Україну (на 14,2% до 0,932 млн відповідно).

Відтак у частини населення через певне відновлення доходів поступово зростає можливість щодо використання коштів на товари відкладеного попиту, що надало ціновий імпульс насамперед непродовольчим товарам.

Рис. 6 Зміни споживчих цін на продукти харчування, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 7 Зміни цін на продовольство, % у річному обчисленні

Джерело: ФАО, Держстат

Рис. 8 Ринок праці, тис. осіб

Джерело: Державний центр зайнятості

У підсумку на непродовольчому ринку спостерігалось прискорення цінових темпів майже за всіма товарами, за винятком цін на пальне.

Але вважати це загрозою інфляційного прискорення буде вкрай хибним, адже для стабільності цінової ситуації надважливим є відновлення стабільної пропорційності, що знижує ймовірність пікових цінових сплесків через вузьке використання коштів на ринку.

Упродовж вересня **основними інфляційними чинниками непродовольчого ринку були:**

- ✓ **поступове відновлення споживчого попиту** – населення починає витратити кошти на товари, які в умовах війни перетворилися фактично на товари відкладеного попиту;
- ✓ **коригування офіційного курсу гривні**, що з огляду на вичерпання старих запасів та нову високовартісну логістику має вирішальне значення (додатково посилено поверненням податків на імпорт у липні);
- ✓ **сезонність формування цін на одяг і взуття** – подорожчання на 9,8% (середнє підвищення у вересні впродовж 2019-2021 років за розрахунками Мінекономіки становить 8,2%).

Стримувало зростання цін:

- ✓ **«заморожування» рішеннями Уряду тарифів**, зокрема незмінною залишалася вартість електроенергії, природного газу, гарячої води і опалення, а також окремих комунальних послуг. Загалом цінові темпи на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива у вересні залишалися несуттєвими – 0,9%), що зменшувало негативний вплив війни на населення;
- ✓ **дефляційні тенденції на ринку палива** – за даними Світового банку за вересень нафта марки Brent подешевшала на 8,6%, що в сукупності із відпрацюванням логістичних маршрутів постачання палива сприяло зниженню внутрішніх цін на паливо та мастила – на 1,3% («мінус» 3,9% у серпні).

Послуги

На ринку послуг прискорення цінових темпів спостерігалось лише за окремими групами, у т.ч. з огляду на повернення мігрантів та попиту з боку внутрішніх переселенців.

Чинник сезонності на послуги мав різноспрямований вплив:

- ✓ **з одного боку**, «традиційно» з початком навчального року зросла плата за навчання в закладах освіти (на 7,1% та на 11,4% у вересні впродовж 2019 - 2021 років);

з іншого, відбулося зниження вартості:

- ✓ **проїзду пасажирів залізничним транспортом**, що є типовим для вересня механізмом коригування («мінус» 2,5% та «мінус» 2,1% у вересні впродовж 2019 - 2021 років), що разом зі зниженням вартості пального дало змогу уповільнити зростання цін у сфері транспорту (до 0,4% у вересні з 0,8% у серпні);

Довідково. Зміна тарифів на залізничні пасажирські перевезення

Рис. 9 Зміни споживчих цін на окремі товари (послуги), % у річному обчисленні

Рис. 10 Зміни цін на пальне, % у річному обчисленні

Рис. 11 Зміни цін на транспортні послуги, % за місяць

здійснюється згідно із запровадженим механізмом коригування вартості проїзду пасажирів залежно від календарного періоду відповідно до наказу Мінінфраструктури від 20.04.2018 № 184 «Про затвердження Тарифів на перевезення пасажирів, багажу і вантажобагажу залізничним транспортом у внутрішньому сполученні». Зокрема, у вересні застосовувався коефіцієнт індексації до тарифів (квитка та плацкарти) на перевезення пасажирів у внутрішньому сполученні за календарними періодами на рівні 1,02 (тоді як у серпні – 1,07).

- ✓ туристичних та пов'язаних з ними послуг, зокрема пансіонатів.
Довідково. У вересні порівняно з серпнем подешевшали: туристичні послуги на 9% («мінус» 7,9% у вересні впродовж 2019 - 2021 років); послуги, пов'язані з тимчасовим проживанням на 3,5% («мінус» 4,7% відповідно).

У будь-якому разі, зростання споживчих цін на 1,9% за вересень можна вважати індикативною позначкою, адже перші два місяці осені зазвичай є показовими для загальної оцінки очікувань інфляції за рік. І такий рівень створює підстави сподіватися, що темпи інфляції можна очікувати нижчими за ті, які формувалися впродовж попередніх місяців унаслідок посиленого чинника загальної економічної невизначеності. Тобто, якщо не станеться негативних змін глобального характеру, рівень інфляції за 2022 рік, ймовірно, виявиться помітно нижчим за 30%, які наразі домінують у очікуваннях різних експертів.

Головним ризиком перманентних сплесків різкого зростання цін залишається війна, особливо зважаючи на посилення агресії та обстріли критичної інфраструктури, що через спричинені руйнування впливатиме на динаміку виробничого сектору та, відповідно, провокуватиме нові шоки пропозиції товарів та послуг на внутрішньому ринку.

Рис. 12 Зміни грошової маси та бази, % у річному обчисленні

Джерело: Національний банк

Темпи приросту/зниження ІСЦ за розділами товарів та послуг

Ключові показники	Серпень 2022 року			Вересень 2022 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Усі товари та послуги	1,1	–	23,8	1,9	–	24,6
Базовий ІСЦ	2,1	1,14	19,1	2,4	1,38	20,4
Небазовий ІСЦ	0,0	0,00	30,5	1,2	0,51	30,6
Зміни цін за розділами товарів та послуг						
Продукти харчування та безалкогольні напої	0,7	0,31	30,7	1,9	0,82	31,7
Алкогольні напої, тютюнові вироби	1,2	0,12	20,9	1,1	0,11	21,2
Одяг і взуття	-2,0	-0,10	-1,6	9,8	0,47	0,1
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	0,8	0,07	3,9	0,9	0,08	4,3
Водопостачання	0,0	0,00	12,0	0,0	0,00	12,0
Водовідведення	0,0	0,00	14,9	0,0	0,00	14,9
Електроенергія	0,0	0,00	-7,4	0,0	0,00	-7,4
Природний газ	0,0	0,00	3,7	0,0	0,00	1,9
Гаряча вода, опалення	0,0	0,00	1,2	0,0	0,00	1,2
Предмети домашнього вжитку	5,0	0,22	21,6	2,8	0,12	24,4
Охорона здоров'я	2,9	0,21	16,9	1,8	0,11	18,6
Транспорт	0,8	0,07	40,4	0,4	0,04	41,1
Паливо та мастила	-3,9	-0,11	68,1	-1,3	-0,04	66,2
Зв'язок	2,2	0,07	14,0	0,3	0,01	13,7
Відпочинок і культура	2,9	0,09	13,6	1,0	0,03	15,5
Освіта	0,2	0,00	16,2	7,1	0,08	9,9
Ресторани та готелі	1,2	0,03	17,2	1,7	0,04	19,2
Різні товари та послуги	1,3	0,05	16,1	1,5	0,06	17,0

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за розділами товарів та послуг може не дорівнювати підсумку